Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 4 października 2024 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Rolnictwo – Produkcja ekologiczna i etykietowanie produktów ekologicznych – Rozporządzenie (UE) 2018/848 – Stosowanie niektórych produktów i substancji w produkcji ekologicznej oraz wykaz tych produktów i substancji – Odstępstwo – Rozporządzenie wykonawcze (UE) 2021/1165 – Załącznik II – Pojęcia „chowu przemysłowego” i „chowu bez gruntów rolnych” – Zaufanie konsumentów – Dobrostan zwierząt – Poszanowanie środowiska i klimatu – Kryteria

W sprawie C-228/23

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Conseil d'État (radę stanu, Francja) postanowieniem z dnia 12 kwietnia 2023 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 12 kwietnia 2023 r., w postępowaniu:

Association AFAÏA

przeciwko

Institut national de l'origine et de la qualité (INAO),

przy udziale:

Ministre de l'Agriculture et de l'Alimentation,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: A. Arabadjiev (sprawozdawca), prezes izby, T. von Danwitz, P.G. Xuereb, A. Kumin i I. Ziemele, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Campos Sánchez-Bordona,

sekretarz: R. Şereş, administratorka,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 21 lutego 2024 r.,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

– w imieniu stowarzyszenia AFAÏA – B. Le Bret i R. Rard, avocats, oraz A. Tricaud, expert,

* Język postępowania: francuski.

– w imieniu rządu francuskiego – G. Bain, J.-L. Carré, B. Fodda i M. de Lisi, w charakterze pełnomocników,

– w imieniu rządu fińskiego – M. Pere, w charakterze pełnomocnika,

– w imieniu Komisji Europejskiej – A. Dawes i B. Hofstötter, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 25 kwietnia 2024 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni załącznika II do rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) 2021/1165 z dnia 15 lipca 2021 r. zezwalającego na stosowanie niektórych produktów i substancji w produkcji ekologicznej oraz ustanawiającego ich wykazy (Dz.U. 2021, L 253, s. 13) (zwanego dalej „rozporządzeniem wykonawczym 2021/1165”), przyjętego w celu wykonania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/848 z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007 (Dz.U. 2018, L 150, s. 1) (zwanego dalej „rozporządzeniem 2018/848”).

2 Wniosek ten złożono w ramach sporu między stowarzyszeniem AFAÏA, francuską organizacją zawodową, której przedmiotem działalności jest ochrona zbiorowych interesów producentów nawozów organicznych, a Institut national de l’origine et de la qualité (INAO) (krajowym instytutem ds. pochodzenia i jakości, zwanym dalej „INAO”), będącym francuskim publicznym zakładem administracyjnym, w przedmiocie definicji pojęcia „chowu przemysłowego” przyjętej przez INAO w jego Przewodniku do rozporządzenia Rady (WE) nr 834/2007 z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylającego rozporządzenie (EWG) nr 2092/91 [Dz.U. 2007, L 189, s. 1] i do rozporządzenia Komisji (WE) nr 889/2008 z dnia 5 września 2008 r. ustanawiającego szczegółowe zasady wdrażania rozporządzenia Rady (WE) nr 834/2007 w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych w odniesieniu do produkcji ekologicznej, znakowania i kontroli [Dz.U. 2008, L 250, s. 1] (zwanym dalej „przewodnikiem”).

Ramy prawne

Dyrektywa OOŚ

3 Artykuł 2 ust. 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko (Dz.U. 2012, L 26, s. 1), zmienionej dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/52/UE z dnia 16 kwietnia 2014 r. (Dz.U. 2014, L 124, s. 1) (zwanej dalej „dyrektywą OOŚ”), stanowi:

„Państwa członkowskie przyjmują wszystkie niezbędne środki, aby zapewnić podleganie przedsięwzięć mogących powodować znaczące skutki w środowisku, między innymi z powodu ich charakteru,

rozmiarów lub lokalizacji, wymogowi uzyskania zezwolenia na inwestycję i oceny w odniesieniu do ich skutków na środowisko, przed udzieleniem zezwolenia. Przedsięwzięcia te określa art. 4”.

4 Artykuł 4 ust. 1 tej dyrektywy przewiduje:

„Z zastrzeżeniem art. 2 ust. 4 przedsięwzięcia wymienione w załączniku I podlegają ocenie zgodnie z art. 5–10”.

5 Zgodnie z pkt 17 załącznika I do rzeczonej dyrektywy:

„Urządzenia do intensywnej hodowli drobiu lub świń o pojemności większej niż:

a) 85 000 stanowisk dla brojlerów, 60 000 stanowisk dla kur;

b) 3000 stanowisk dla świń produkcyjnych (ponad 30 kg); lub

c) 900 stanowisk dla macior”.

Rozporządzenie 2018/848

6 Motywy 1, 2, 4, 6, 15, 40, 43, 44, 63 i 123 rozporządzenia 2018/848 mają następujące brzmienie:

„(1) Produkcja ekologiczna jest ogólnym systemem zarządzania gospodarstwem i produkcji żywności, łączącym praktyki najkorzystniejsze dla środowiska i klimatu, wysoki stopień różnorodności biologicznej, ochronę zasobów naturalnych oraz stosowanie wysokich norm dotyczących dobrostanu zwierząt i produkcji, odpowiadających zapotrzebowaniu rosnącej liczby konsumentów na produkty wytwarzane przy użyciu naturalnych środków i procesów. Produkcja ekologiczna pełni zatem podwójną funkcję społeczną: z jednej strony w odpowiedzi na zapotrzebowanie konsumentów dostarcza na rynek produkty ekologiczne, a z drugiej strony dostarcza powszechnie dostępne dobra, przyczyniając się do ochrony środowiska i dobrostanu zwierząt, jak również do rozwoju obszarów wiejskich.

(2) Przestrzeganie wysokich norm w zakresie zdrowia, środowiska i dobrostanu zwierząt przy wytwarzaniu produktów ekologicznych decyduje o wysokiej jakości tych produktów. Jak podkreślono w komunikacie Komisji [Europejskiej] z dnia 28 maja 2009 r. w sprawie polityki jakości produktów rolnych, produkcja ekologiczna stanowi element unijnych systemów jakości produkcji rolnej, wraz z oznaczeniami geograficznymi i gwarantowanymi tradycyjnymi specjalnościami zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 [z dnia 21 listopada 2012 r. w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych (Dz.U. 2012, L 343, s. 1)] i produktami pochodzącymi z regionów najbardziej oddalonych zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 228/2013 [z dnia 13 marca 2013 r. ustanawiającym szczególne środki w dziedzinie rolnictwa na rzecz regionów najbardziej oddalonych w Unii Europejskiej i uchylającym rozporządzenie Rady (WE) nr 247/2006 (Dz.U. 2013, L 78, s. 23)]. W tym ujęciu produkcja ekologiczna realizuje te same cele w ramach wspólnej polityki rolnej (WPR), które stanowią nieodłączny element wszystkich unijnych systemów jakości produktów rolnych.

[…]

(4) Ponadto produkcja ekologiczna to system, który przyczynia się do włączenia wymogów ochrony środowiska w ramy WPR oraz propaguje zrównoważoną produkcję rolną. […]

[…]

(6) Ze względu na cele unijnej polityki w dziedzinie produkcji ekologicznej ramy prawne ustanowione dla realizacji tej polityki powinny służyć zapewnieniu uczciwej konkurencji i właściwemu funkcjonowaniu rynku wewnętrznego produktów ekologicznych, podtrzymaniu i uzasadnieniu zaufania konsumentów do produktów znakowanych jako ekologiczne i powinny zmierzać do stworzenia takich warunków, w których polityka ta może być kształtowana zgodnie z tendencjami produkcyjnymi i rynkowymi.

[…]

(15) Z projektów badawczych wynika, że zaufanie konsumentów ma zasadnicze znaczenie dla rynku żywności ekologicznej. W dłuższej perspektywie mało wiarygodne normy mogą podważyć zaufanie publiczne i doprowadzić do upadku rynku. Dlatego fundamentem zrównoważonego rozwoju produkcji ekologicznej w Unii powinny być solidne przepisy dotyczące produkcji zharmonizowane na poziomie unijnym i które powinny odpowiadać oczekiwaniom podmiotów i konsumentów, jeżeli chodzi o jakość produktów ekologicznych oraz zgodność z zasadami i przepisami ustanowionymi w niniejszym rozporządzeniu.

[…]

(40) Ponieważ produkcja zwierząt gospodarskich jest naturalnie związana z gospodarowaniem gruntami rolnymi, a obornik wykorzystywany jest do nawożenia wspomagającego produkcję roślin, należy zakazać produkcji zwierzęcej bez wykorzystania gruntów, z wyjątkiem produkcji pszczelarskiej. […]

[…]

(43) Zarządzanie zdrowiem zwierząt powinno opierać się głównie na zapobieganiu chorobom. Ponadto należy stosować określone środki w zakresie czyszczenia i dezynfekcji. W produkcji ekologicznej nie należy zezwalać na profilaktyczne stosowanie syntetyzowanych chemicznie alopatycznych produktów leczniczych, w tym antybiotyków. W przypadku choroby lub urazu zwierzęcia wymagających niezwłocznego leczenia stosowanie takich produktów powinno być ograniczone do niezbędnego minimum, koniecznego do powrotu zwierzęcia do dobrej kondycji. […]

(44) Warunki dotyczące pomieszczeń dla ekologicznych zwierząt gospodarskich i ekologiczne praktyki gospodarskie powinny zaspokajać behawioralne potrzeby zwierząt i powinny zapewniać wysoki poziom dobrostanu zwierząt, którego niektóre aspekty powinny wykraczać poza unijne normy dobrostanu zwierząt mające zastosowanie ogólnie w produkcji zwierzęcej. W większości przypadków zwierzęta gospodarskie powinny mieć stały dostęp do obszarów na otwartej przestrzeni umożliwiających swobodne poruszanie się. Należy unikać wszelkiego rodzaju cierpienia, bólu lub stresu lub należy ograniczać je do minimum na wszystkich etapach życia zwierząt. Trzymanie na uwięzi lub okaleczanie,

jak na przykład przycinanie ogonów owiec, obcinanie dziobów w pierwszych trzech dniach życia i usuwanie zawiązków rogów powinny być możliwe wyłącznie, jeżeli jest to dozwolone przez właściwe organy i jedynie pod pewnymi warunkami.

[…]

(63) Stosowanie w produkcji ekologicznej niektórych produktów lub substancji jako substancji czynnych, które mają być wykorzystywane jako środki ochrony roślin, wchodzące w zakres rozporządzenia [Parlamentu Europejskiego i Rady] (WE) nr 1107/2009 [z dnia 21 października 2009 r. dotyczącego wprowadzania do obrotu środków ochrony roślin i uchylającego dyrektywy Rady 79/117/EWG i 91/414/EWG (Dz.U. 2009, L 309, s. 1)], nawozy, środki poprawiające właściwości gleby, odżywki, nieekologiczne składniki paszy dla zwierząt różnego pochodzenia, dodatki paszowe, substancje pomocnicze w przetwórstwie oraz produkty do czyszczenia i dezynfekcji powinno być ograniczone do minimum i podlegać określonym warunkom ustanowionym w niniejszym rozporządzeniu […].

[…]

(123) […] [C]ele niniejszego rozporządzenia [obejmują] w szczególności zapewnienie uczciwej konkurencji i właściwego funkcjonowania rynku wewnętrznego produktów ekologicznych, jak również zapewnienie zaufania konsumentów do tych produktów oraz do logo produkcji ekologicznej Unii Europejskiej […]".

7 Artykuł 3 ust. 1 rozporządzenia 2018/848 przewiduje, że „produkcja ekologiczna" oznacza „stosowanie […] metod produkcji zgodnych z niniejszym rozporządzeniem na wszystkich etapach produkcji, przygotowania i dystrybucji".

8 Artykuł 4 tego rozporządzenia wymienia wśród ogólnych celów produkcji ekologicznej:

„a) przyczynianie się do ochrony środowiska i klimatu;

b) utrzymywanie długotrwałej żyzności gleby;

c) przyczynianie się do wysokiego poziomu różnorodności biologicznej;

d) znaczne przyczynianie się do utrzymania nietoksycznego środowiska;

e) przyczynianie się do wysokich norm dobrostanu zwierząt oraz – w szczególności – do zaspokajania potrzeb behawioralnych charakterystycznych dla danego gatunku zwierząt;

[…]".

9 Zgodnie z art. 5 rzeczonego rozporządzenia, zatytułowanym „Zasady ogólne":

„Produkcja ekologiczna to zrównoważony system zarządzania oparty na następujących zasadach ogólnych:

a) poszanowanie naturalnych systemów i cykli oraz utrzymanie i polepszanie stanu gleby, wody i powietrza, zdrowia roślin i zwierząt oraz równowagi pomiędzy nimi;

[…]

d) produkcja szerokiej gamy wysokiej jakości żywności i innych produktów rolnych i produktów akwakultury, zaspokajających zapotrzebowanie konsumentów na towary produkowane przy wykorzystaniu procesów niestanowiących zagrożenia dla środowiska, zdrowia ludzi, zdrowia roślin ani dla zdrowia i dobrostanu zwierząt;

e) zapewnienie integralności produkcji ekologicznej na wszystkich etapach produkcji, przygotowania i dystrybucji żywności i paszy;

[…]

g) ograniczenie stosowania środków zewnętrznych; w przypadku gdy wymagane są środki zewnętrzne lub nie istnieją odpowiednie praktyki i metody zarządzania, o których mowa w lit. f), środki zewnętrzne ograniczają się do:
(i) środków pochodzących z produkcji ekologicznej […];
(ii) substancji naturalnych lub substancji będących ich pochodnymi;

[…]

[…]

j) zapewnianie wysokiego poziomu dobrostanu zwierząt z uwzględnieniem potrzeb specyficznych dla danego gatunku”.

10 Artykuł 6 tego rozporządzenia stanowi:

„W odniesieniu do działalności rolniczej i akwakultury produkcja ekologiczna opiera się w szczególności na następujących szczegółowych zasadach:

a) utrzymywanie i poprawa życia w glebie i naturalnej żyzności gleby […], zapobieganie utraty przez glebę materii organicznej, zagęszczaniu i erozji gleby oraz zwalczanie tych zjawisk, a także odżywianie roślin głównie poprzez ekosystem gleby;

b) ograniczenie do minimum wykorzystania nieodnawialnych zasobów i środków zewnętrznych;

[…]

k) prowadzenie produkcji zwierzęcej dostosowanej do lokalnych warunków i powiązanej z gruntami rolnymi;

l) stosowanie praktyk hodowli zwierząt wzmacniających układ odpornościowy i naturalny system obrony przed chorobami, w tym poprzez zapewnienie regularnego ruchu oraz dostępu do obszarów na otwartej przestrzeni i pastwisk;

[…]”.

11 Artykuł 9 ust. 3 akapit pierwszy rozporządzenia 2018/848 stanowi:

„Do celów i zastosowań, o których mowa w art. 24 i 25 oraz w załączniku II, jedynie produkty i substancje dopuszczone zgodnie z tymi przepisami mogą być stosowane w produkcji ekologicznej,

pod warunkiem że ich stosowanie w produkcji nieekologicznej zostało dopuszczone zgodnie z odpowiednimi przepisami prawa unijnego oraz, w stosownych przypadkach, zgodnie z przepisami krajowymi opartymi na prawie unijnym”.

12 Stosownie do art. 12 ust. 1 tego rozporządzenia:

„Podmioty produkujące rośliny lub produkty roślinne przestrzegają w szczególności szczegółowych przepisów zawartych w załączniku II część I”.

13 Artykuł 24 owego rozporządzenia, zatytułowany „Dopuszczanie produktów i substancji stosowanych w produkcji ekologicznej”, stanowi:

„1. Komisja może dopuścić niektóre produkty i substancje do stosowania w produkcji ekologicznej – i umieścić wszelkie takie dopuszczone produkty i substancje w ograniczonych wykazach – w następujących celach:

[…]

b) jako nawozy, środki poprawiające właściwości gleby i odżywki;

[…]”.

14 Załącznik II do tego rozporządzenia zawiera część I, zatytułowaną „Przepisy dotyczące produkcji roślinnej”, która przewiduje:

„[…]

1.9.2. Żyzność i aktywność biologiczna gleby jest utrzymywana i zwiększana:

[…]

c) we wszystkich przypadkach – poprzez stosowanie obornika lub materii organicznej, w obu przypadkach najlepiej przekompostowanych, pochodzących z produkcji ekologicznej.

[…]

1.9.3. W przypadku gdy potrzeby żywieniowe roślin nie mogą być zaspokojone przy pomocy środków przewidzianych w pkt 1.9.1 i 1.9.2, można używać – tylko w koniecznym zakresie – wyłącznie nawozów i środków poprawiających właściwości gleby dopuszczonych do stosowania w produkcji ekologicznej na podstawie art. 24 […]”.

Rozporządzenie wykonawcze 2021/1165

15 Artykuł 2 rozporządzenia wykonawczego 2021/1165 stanowi:

„Do celów art. 24 ust. 1 lit. b) rozporządzenia [2018/848] w produkcji ekologicznej jako nawozy, środki poprawiające właściwości gleby i odżywki stosowane w żywieniu roślin […] można stosować wyłącznie produkty i substancje wymienione w załączniku II do niniejszego rozporządzenia, pod warunkiem że są one zgodne z odpowiednimi przepisami prawa Unii. […]”.

16 Załącznik II do tego rozporządzenia wykonawczego przewiduje:

„Nawozy, środki poprawiające właściwości gleby i odżywki […] wymienione w niniejszym załączniku mogą być stosowane w produkcji ekologicznej, pod warunkiem że są zgodne z:

– odpowiednimi przepisami unijnymi i krajowymi dotyczącymi produktów nawozowych, w szczególności, w stosownych przypadkach, rozporządzeniem (WE) nr 2003/2003 [Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 października 2003 r. w sprawie nawozów (Dz.U. 2003, L 304, s. 1)] i rozporządzeniem [Parlamentu Europejskiego i Rady] (UE) 2019/1009 [z dnia 5 czerwca 2019 r. ustanawiającym przepisy dotyczące udostępniania na rynku produktów nawozowych UE, zmieniającym rozporządzenia (WE) nr 1069/2009 i (WE) nr 1107/2009 oraz uchylającym rozporządzenie (WE) nr 2003/2003 (Dz.U. 2019, L 170, s. 1)]; oraz

– przepisami Unii dotyczącymi produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego, w szczególności rozporządzeniem [Parlamentu Europejskiego i Rady] (WE) nr 1069/2009 [z dnia 21 października 2009 r. określającym przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego, nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi, i uchylającym rozporządzenie (WE) nr 1774/2002 (Dz.U. 2009, L 300, s. 1)] i rozporządzeniem [Komisji] (UE) nr 142/2011 [z dnia 25 lutego 2011 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1069/2009 określającego przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego, nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi, oraz w sprawie wykonania dyrektywy Rady 97/78/WE w odniesieniu do niektórych próbek i przedmiotów zwolnionych z kontroli weterynaryjnych na granicach w myśl tej dyrektywy (Dz.U. 2011, L 54, s. 1)], w szczególności załącznikami V i XI.

Zgodnie z częścią I pkt 1.9.6 załącznika II do rozporządzenia [2018/848] preparaty z mikroorganizmów mogą być stosowane w celu poprawy ogólnego stanu gleby lub poprawy dostępności składników pokarmowych w glebie lub w roślinach uprawnych.

Mogą być one stosowane wyłącznie zgodnie ze specyfikacjami i ograniczeniami stosowania tych odpowiednich przepisów unijnych i krajowych. Bardziej restrykcyjne warunki stosowania w produkcji ekologicznej zostały określone w prawej kolumnie tabel.

Nazwa Produkty złożone lub produkty zawierające jedynie materiały wymienione poniżej	Opis oraz warunki i ograniczenia szczególne
Nawóz naturalny	Produkt zawierający mieszaninę odchodów zwierzęcych i materii roślinnej (ściółka dla zwierząt i materiał paszowy). Zakazane są produkty pochodzące z chowu przemysłowego.
Suchy nawóz naturalny i odwodniony nawóz od drobiu	Zakazane są produkty pochodzące z chowu przemysłowego.
Kompostowane odchody zwierzęce, w tym nawóz od drobiu i przekompostowany nawóz naturalny	Zakazane są produkty pochodzące z chowu przemysłowego.
Płynne odchody zwierzęce	Używane po kontrolowanej fermentacji lub odpowiednim rozcieńczeniu. Zakazane są produkty pochodzące z chowu przemysłowego.

[…]”.

Stan faktyczny w postępowaniu głównym i pytania prejudycjalne

17 Z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że w styczniu 2020 r. INAO zmieniło swój przewodnik. Przy tej okazji INAO zinterpretowało ustanowiony w załączniku I do rozporządzenia nr 889/2008 i obecnie zawarty w załączniku II do rozporządzenia wykonawczego 2021/1165 zakaz stosowania na gruntach ekologicznych nawozów i środków poprawiających właściwości gleby pochodzących od zwierząt „z chowu przemysłowego” w ten sposób, że wyklucza on obornik uzyskany „z chowu z wykorzystaniem systemu podłóg szczelinowych składających się w całości z listew lub z krat i przekraczającego progi określone w załączniku I do dyrektywy [2011/92]” oraz obornik „z chowu klatkowego przekraczającego” te same progi.

18 Stowarzyszenie AFAÏA wniosło do Conseil d’État (rady stanu, Francja), będącej sądem odsyłającym, o stwierdzenie nieważności decyzji z dnia 4 lutego 2020 r., w której INAO oddaliło jego wniosek o zmianę przewodnika w zakresie, w jakim INAO definiuje pojęcie „chowu przemysłowego” użyte w tym przewodniku, oraz o nakazanie INAO dokonania odpowiednich zmian w przewodniku w terminie miesiąca od dnia doręczenia orzeczenia tego sądu oraz podjęcia w związku z tymi zmianami środków polegających na podaniu ich do wiadomości publicznej w taki sposób, aby podkreślić, że wykładnia tego pojęcia zawarta w owym przewodniku już nie obowiązuje.

19 INAO utrzymuje, że wyciągnęło w swoim przewodniku konsekwencje ze zmiany terminologii wprowadzonej przez prawodawcę Unii we francuskiej wersji językowej rozporządzeń nr 834/2007 i nr 889/2008, uchylonych rozporządzeniem 2018/848, w zakresie, w jakim ów prawodawca zastąpił pojęcie „chowu bez gruntów rolnych”, zawarte w rozporządzeniu obowiązującym przed rozporządzeniami nr 834/2007 i nr 889/2008, pojęciem „chowu przemysłowego”. Interpretując pojęcie „chowu przemysłowego” jako odnoszące się do warunków przetrzymywania zwierząt, zarówno pod względem swobody poruszania się i dostępu do przestrzeni zewnętrznych, jak i pod względem gęstości obsady zwierząt, oraz kierując się powszechnym rozumieniem tego pojęcia jako odnoszącym się do mechanizacji procesów i do masowego charakteru produkcji, organy francuskie zamierzały wykluczyć gospodarstwa, których wielkość i warunki hodowli nie są zgodne z celami rozporządzenia 2018/848, do których należą dobrostan zwierząt i zaufanie konsumentów do łańcucha produkcyjnego rolnictwa ekologicznego.

20 Sąd odsyłający zauważa, że z odpowiednich przepisów rozporządzenia 2018/848 i rozporządzenia wykonawczego 2021/1165 wynika, iż w przypadku ekologicznej produkcji roślinnej obornik stosowany do nawożenia gleby sam powinien zasadniczo pochodzić z produkcji ekologicznej, ale jeżeli nie pokrywa to potrzeb żywieniowych roślin, dopuszcza się stosowanie – tylko w koniecznym zakresie – dozwolonych w rolnictwie ekologicznym nawozów i środków poprawiających właściwości gleby, które określono w załączniku II do tego rozporządzenia wykonawczego.

21 Z przepisów tych wynika też, że w przypadku ekologicznej produkcji zwierzęcej zabroniona jest produkcja bez gruntów rolnych, że w chowie któregokolwiek z gatunków zwierząt stosowanie klatek, boksów i płaskich podestów z listwami nie jest dopuszczone oraz że pomieszczenia, w których przebywają zwierzęta, powinny w przypadku bydła, owiec i świń posiadać powierzchnię do leżenia lub wypoczynku o konstrukcji litej bez listew, w przypadku drobiu – posiadać przynajmniej jedną trzecią powierzchni podłogi w postaci litej, niezłożonej z listew ani

z krat, a w przypadku kur niosek – wystarczającą część powierzchni do gromadzenia odchodów. Jednakże owe elementy nie są wystarczające, aby ustalić, czy pojęcie „chowu przemysłowego" użyte w załączniku II do tego rozporządzenia wykonawczego 2021/1165 należy utożsamiać z pojęciem „chowu bez gruntów rolnych", a w przeciwnym razie czy pojęcie to musi obejmować, powyżej określonej liczby zwierząt, stosowanie systemów składających się w całości z listew, krat lub klatek.

22 Sąd odsyłający zauważa, że pojęcie „chowu przemysłowego" użyte we francuskiej wersji językowej rozporządzenia wykonawczego 2021/1165 nie zostało zdefiniowane ani w tym rozporządzeniu, ani w rozporządzeniu 2018/848, ani we wcześniejszych rozporządzeniach, w których posłużono się tym pojęciem. O ile rzeczone pojęcie występuje w większości wersji językowych tego rozporządzenia wykonawczego, o tyle kilka wersji posługuje się pojęciem „chowu bez gruntów rolnych", które to pojęcie również nie zostało zdefiniowane w tym rozporządzeniu i wspomnianym rozporządzeniu wykonawczym.

23 Sąd ten wyjaśnia ponadto, że z noty grupy ekspertów zwołanej przez Komisję w maju 2021 r. w celu określenia zakresu pojęcia „chowu przemysłowego", wynika, że w braku możliwości podania precyzyjnej definicji tego pojęcia jego stosowanie powinno odbywać się na podstawie zbioru poszlak.

24 Sąd odsyłający zauważa też, że wspomniana powyżej rozbieżność między różnymi wersjami językowymi rozporządzenia wykonawczego 2021/1165 istniała już między wersjami językowymi rozporządzenia nr 889/2008 i że pojęcie „chowu przemysłowego" jest różnie interpretowane w poszczególnych państwach członkowskich.

25 W tych okolicznościach Conseil d'État (rada stanu) postanowiła zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy załącznik II do rozporządzenia [wykonawczego 2021/1165], przyjętego do celów wykonania rozporządzenia [2018/848], należy interpretować w ten sposób, że pojęcie chowu przemysłowego, które się w nim znajduje, jest równoważne z pojęciem chowu bez gruntów rolnych?

2) Jeżeli pojęcie chowu przemysłowego jest odrębne od pojęcia chowu bez gruntów rolnych, jakie kryteria należy wziąć pod uwagę w celu ustalenia, czy dany chów należy uznać za przemysłowy w rozumieniu załącznika II do rozporządzenia [wykonawczego 2021/1165]?".

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

26 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy akapit trzeci załącznika II do rozporządzenia wykonawczego 2021/1165 należy interpretować w ten sposób, że w odniesieniu do preparatów z mikroorganizmów, które mogą być stosowane w celu poprawy ogólnego stanu gleby lub poprawy dostępności składników pokarmowych w glebie lub w roślinach uprawnych, wyrażenie „zakazane są produkty pochodzące z chowu przemysłowego", którego użyto w tabeli zawartej w owym załączniku, jest równoznaczne z zakazem stosowania wyłącznie preparatów pochodzących z chowu „bez gruntów rolnych".

27 Na wstępie należy zauważyć, że to rozporządzenie wykonawcze przyjęto na podstawie rozporządzenia 2018/848, którego art. 12 przewiduje, iż podmioty produkujące rośliny lub produkty roślinne przestrzegają w szczególności szczegółowych przepisów zawartych w części I załącznika II do tego rozporządzenia.

28 Punkt 1.9.1 tej części I przewiduje w odniesieniu do zarządzania glebą i nawożenia, że w ekologicznej produkcji roślinnej stosuje się praktyki uprawy, które przyczyniają się do utrzymania lub zwiększenia ilości substancji organicznych w glebie, zwiększają jej stabilność i różnorodność biologiczną oraz zapobiegają zagęszczaniu i erozji gleby. Zgodnie z pkt 1.9.2 lit. c) rzeczonej części I żyzność i aktywność biologiczna gleby są utrzymywane i zwiększane co do zasady poprzez stosowanie obornika lub materii organicznej, w obu przypadkach najlepiej przekompostowanych, pochodzących z produkcji ekologicznej.

29 Niemniej jednak, jak wynika z pkt 1.9.3 tej samej części I, w przypadku gdy potrzeby żywieniowe roślin nie mogą być zaspokojone przy pomocy środków przewidzianych w pkt 1.9.1 i 1.9.2, można używać – tylko w koniecznym zakresie – wyłącznie nawozów i środków poprawiających właściwości gleby dopuszczonych do stosowania w produkcji ekologicznej na podstawie art. 24 rozporządzenia 2018/848.

30 Zgodnie z art. 24 ust. 1 lit. b) tego rozporządzenia Komisja może dopuścić niektóre produkty i substancje do stosowania w produkcji ekologicznej i następnie umieścić takie dopuszczone produkty i substancje w ograniczonych wykazach jako nawozy, środki poprawiające właściwości gleby i odżywki.

31 Owe nawozy, środki poprawiające właściwości gleby i odżywki są przedmiotem załącznika II do rozporządzenia wykonawczego 2021/1165, który w akapicie drugim przewiduje, że zgodnie z pkt 1.9.6 części I załącznika II do rozporządzenia 2018/848 preparaty z mikroorganizmów mogą być stosowane w celu poprawy ogólnego stanu gleby lub poprawy dostępności składników pokarmowych w glebie lub w roślinach uprawnych.

32 Stosownie do akapitu trzeciego tego załącznika owe preparaty mogą być stosowane wyłącznie zgodnie ze specyfikacjami i ograniczeniami stosowania przewidzianymi w odpowiednich przepisach unijnych i krajowych. Bardziej restrykcyjne warunki stosowania w produkcji ekologicznej zostały określone w prawej kolumnie tabeli figurującej w tym akapicie.

33 W tabeli tej wskazano, że w produkcji ekologicznej „[z]akazane są produkty pochodzące z chowu przemysłowego” w odniesieniu do produktów takich, jak: nawóz naturalny, suchy nawóz naturalny i odwodniony nawóz od drobiu, kompostowane odchody zwierzęce, w tym nawóz od drobiu i przekompostowany nawóz naturalny oraz płynne odchody zwierzęce.

34 Z łącznej lektury wyżej wymienionych przepisów rozporządzenia 2018/848 i rozporządzenia wykonawczego 2021/1165 wynika zatem, że podmioty produkujące rośliny lub produkty roślinne w ramach produkcji ekologicznej mogą, w drodze odstępstwa i wyłącznie w niezbędnym zakresie, stosować niektóre dopuszczone przez Komisję produkty i substancje pochodzące z produkcji nieekologicznej, w tym produkty i substancje wymienione w poprzednim punkcie niniejszego wyroku, pod warunkiem że nie pochodzą one z „chowu przemysłowego”.

35 Wątpliwości sądu odsyłającego wynikają w szczególności z faktu, że zarówno wyrażenie „chów przemysłowy”, jak i wyrażenie „chów bez gruntów rolnych” występują w różnych wersjach językowych rozporządzenia 2018/848 i rozporządzenia wykonawczego 2021/1165 oraz że zostały użyte w sposób zamienny lub sukcesywny w rozporządzeniach obowiązujących przed wspomnianymi rozporządzeniami.

36 Należy zauważyć, że we francuskiej wersji językowej rozporządzenia wykonawczego 2021/1165 załącznik II do tego rozporządzenia posługuje się jednym i tym samym wyrażeniem, a mianowicie „Provenance d’élevages industriels interdite” (zakazane są produkty pochodzące z chowu przemysłowego). W większości innych wersji językowych tego załącznika, takich jak wersje: niemiecka, estońska, grecka, angielska, włoska i rumuńska również użyto jednego i tego samego sformułowania (odpowiednio „Erzeugnis darf nicht aus industrieller Tierhaltung stammen”, „tööstuslikust tootmisest pärit toote kasutamine on keelatud”, „η προέλευση από εντατικοποιημένη εκτροφή απαγορεύεται”, „factory farming origin forbidden”, „proibiti se proveniente da allevamenti industriali” oraz „provenienţa din ferme industriale este interzisă”), którego znaczenie odpowiada znaczeniu wyrażenia użytego we francuskiej wersji językowej, lub podobnych sformułowań „chowu intensywnego” lub „chowu na dużą skalę”, które można znaleźć w wersjach językowych bułgarskiej, hiszpańskiej i czeskiej (odpowiednio „забранен е произходът от интензивни животновъдни стопанства”, „Prohibida la procedencia de ganaderías intensivas” oraz „Nesmí pocházet z velkochovu”).

37 Trzy wersje językowe tego załącznika, a mianowicie wersje duńska, niderlandzka i portugalska, używają jednak odrębnych pojęć „chowu bez ziemi” lub „poza ziemią” (odpowiednio „ikke fra jordløst husdyrbrug”, „Het product mag niet afkomstig zijn van niet-grondgebonden veehouderij” oraz „Proibidos os produtos provenientes das explorações pecuárias »sem terra«”).

38 W tym względzie należy przypomnieć, że wszystkim wersjom językowym danego aktu Unii przypisuje się zasadniczo tę samą wartość, wobec czego w przypadku rozbieżności między tymi wersjami dany przepis należy interpretować z uwzględnieniem ogólnej systematyki i celu uregulowania, którego stanowi on część [wyrok z dnia 15 czerwca 2023 r., Saint-Louis Sucre (Uznawanie organizacji producentów), C-183/22, EU:C:2023:486, pkt 28 i przytoczone tam orzecznictwo].

39 Ponadto zgodnie z orzecznictwem Trybunału zarówno z wymogów jednolitego stosowania prawa Unii, jak i z zasady równości wynika, że treści przepisu prawa Unii, który nie zawiera wyraźnego odesłania do prawa państw członkowskich do celów określenia jego znaczenia i zakresu, należy zwykle nadać w całej Unii autonomiczną i jednolitą wykładnię, którą należy ustalić z uwzględnieniem kontekstu przepisu i celu danego uregulowania (wyroki: z dnia 18 stycznia 1984 r., Ekro, 327/82, EU:C:1984:11, pkt 11; z dnia 30 marca 2023 r., Hauptpersonalrat der Lehrerinnen und Lehrer, C-34/21, EU:C:2023:270, pkt 40).

40 Fundamentalnie odmienne podejście mogłoby bowiem kreować pomiędzy państwami członkowskimi różnice mogące utrudniać funkcjonowanie rynku wewnętrznego (zob. podobnie wyrok z dnia 18 listopada 2021 r., Visma Enterprise, C-306/20, EU:C:2021:935, pkt 38).

41 W niniejszej sprawie z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, wynika właśnie, że z uwagi na rozbieżne również wersje przepisów mających zastosowanie przed odpowiednimi przepisami rozporządzenia wykonawczego 2021/1165 niektóre państwa członkowskie utożsamiają pojęcie „chowu przemysłowego” z pojęciem „chowu bez gruntów rolnych”, podczas gdy inne państwa członkowskie rozróżniają te dwa pojęcia i definiują pojęcie „chowu przemysłowego” poprzez

odniesienie do wymogów technicznych i zmiennych progów w zakresie liczby zwierząt, a nawet również do wymogów w zakresie żywienia. Takie rozbieżności mogą jednak wywołać zakłócenia konkurencji i zagrozić realizacji celów polityki Unii w dziedzinie produkcji ekologicznej i środowiska.

42 Zgodnie z orzecznictwem przypomnianym w pkt 38 niniejszego wyroku należy zbadać, czy pojęcia „chowu przemysłowego” i „chowu bez gruntów rolnych” mają to samo znaczenie, biorąc pod uwagę ich zwyczajowe znaczenie w języku potocznym.

43 W tym względzie należy zauważyć, że ani rozporządzenie wykonawcze 2021/1165, ani żadne inne przepisy prawa Unii nie definiują terminów „chowu przemysłowego” ani „chowu bez gruntów rolnych”.

44 Zgodnie z ich zwyczajowym znaczeniem terminy „przemysłowy” lub „intensywny” odnoszą się do formy hodowli na dużą skalę, która ma na celu zoptymalizowanie wydajności tej działalności, w szczególności poprzez zwiększenie zagęszczenia zwierząt w gospodarstwie lub poprzez odcięcie się w większym lub mniejszym stopniu od otaczającego środowiska w drodze izolacji tych zwierząt. Zwierzęta hodowlane są tam na ogół przetrzymywane, poddane sztucznie stworzonym i kontrolowanym warunkom oraz hodowane przy użyciu metod mających na celu maksymalizację produkcji w jak najkrótszym czasie.

45 Jak wskazał ponadto rzecznik generalny w pkt 38 opinii, chów przemysłowy wymaga zazwyczaj znacznych inwestycji, wykorzystania wzbogaconej żywności i prewencyjnego stosowania antybiotyków. Charakteryzuje się wysoką wydajnością i może prowadzić do znacznego zanieczyszczenia środowiska. Ponadto szczególna ochrona dobrostanu zwierząt niekoniecznie jest jednym z jego priorytetów.

46 Co się tyczy pojęcia „chowu bez gruntów rolnych”, należy stwierdzić, że pkt 1.1 części II załącznika II do rozporządzenia 2018/848 przewiduje, iż „produkcja zwierzęca bez gruntów rolnych” jest zakazana, jeżeli rolnik zamierzający prowadzić ekologiczną produkcję zwierzęcą nie gospodaruje gruntami rolnymi ani nie zawarł pisemnej umowy o współpracy z innym rolnikiem, jeżeli chodzi o stosowanie ekologicznych jednostek produkcyjnych dla tych zwierząt gospodarskich. Ponadto art. 16 rozporządzenia nr 889/2008 stanowi, że zabrania się produkcji zwierzęcej bez gruntów rolnych, w przypadku której dany podmiot gospodarczy nie gospodaruje gruntami rolnymi lub nie zawarł pisemnego porozumienia o współpracy z innym podmiotem gospodarczym zgodnie z art. 3 ust. 3 tego rozporządzenia.

47 Zgodnie ze swoim zwyczajowym znaczeniem w języku potocznym chów „bez gruntów rolnych” odpowiada bowiem rodzajowi chowu „przemysłowego” lub „intensywnego”, w ramach którego zaopatrzenie zwierząt w żywność nie pochodzi w przeważającej części lub w całości z gospodarstwa rolnego, w którym znajduje się hodowla.

48 W związku z tym, o ile pojęcia „chowu przemysłowego” i „chowu bez gruntów rolnych” odnoszą się do mechanizacji procesów produkcji oraz do jej masowego charakteru, o tyle należy stwierdzić, że wbrew twierdzeniom stowarzyszenia AFAÏA nie mają one tego samego znaczenia. Jak wynika z pkt 44–47 niniejszego wyroku, pojęcie „chowu przemysłowego” jest znacznie szersze niż pojęcie „chowu bez gruntów rolnych”, wobec czego pojęcia te należy uznać za odmienne.

49 Należy jeszcze rozważyć ogólną systematykę załącznika II do rozporządzenia wykonawczego 2021/1165 oraz cel regulacji, której część on stanowi.

50 Co się tyczy ogólnej systematyki tego załącznika, jak wskazano w pkt 27–34 niniejszego wyroku, z art. 12 ust. 1 i art. 24 ust. 1 w związku z pkt 1.9 części I załącznika II do rozporządzenia 2018/848 wynika, że podmioty produkujące rośliny lub produkty roślinne w ramach produkcji ekologicznej mogą, w drodze odstępstwa od przepisów przewidzianych w tym załączniku, stosować wyłącznie w niezbędnym zakresie niektóre produkty i substancje pochodzące z produkcji nieekologicznej, które zostały dopuszczone przez Komisję.

51 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem przepisy wprowadzające odstępstwa należy interpretować w sposób ścisły [zob. podobnie wyrok z dnia 7 lutego 2023 r., Confédération paysanne i in. (Mutageneza losowa in vitro), C-688/21, EU:C:2023:75, pkt 49 i przytoczone tam orzecznictwo].

52 Tak jest w przypadku odstępstwa przewidzianego w załączniku II do rozporządzenia wykonawczego 2021/1165, co oznacza, że ustanowione w tym załączniku ograniczenia dotyczące owego odstępstwa, a mianowicie w szczególności zakaz stosowania preparatów „pochodzących z chowu przemysłowego", należy – przeciwnie – interpretować szeroko.

53 Popierana przez stowarzyszenie AFAÏA wykładnia, zgodnie z którą pojęcie „chowu przemysłowego" odpowiada wyłącznie pojęciu „chowu bez gruntów rolnych", prowadzi jednak do tego, że obornik pochodzący ze wszystkich chowów „przemysłowych" innych niż te „bez gruntów rolnych" byłby dozwolony do celów wykorzystania w rolnictwie ekologicznym. Wykładnia ta sprowadza się zatem do szerokiej interpretacji zakresu stosowania tego odstępstwa, wobec czego jest sprzeczna z zasadą przypomnianą w pkt 51 niniejszego wyroku.

54 Stowarzyszenie AFAÏA podnosi ponadto, że ekologiczna produkcja zwierzęca jest nierozerwalnie związana z użytkowaniem gruntów, z czego należy wywnioskować a contrario, że będący przedmiotem postępowania głównego zakaz dotyczy wyłącznie produktów pochodzących z chowu „bez gruntów rolnych".

55 Prawdą jest, że zgodnie z ogólnym podejściem charakteryzującym rolnictwo ekologiczne, przypomnianym w szczególności w motywie 40 rozporządzenia 2018/848, i jak wynika z wymogów ustanowionych w art. 5 lit. a) i d) tego rozporządzenia, produkcja zwierzęca musi być powiązana z gruntami. Jednakże oznacza to jedynie, że metoda chowu „bez gruntów rolnych" nie jest zgodna z zasadami rolnictwa ekologicznego, w związku z czym jest po prostu zakazana w tym kontekście.

56 Ponadto z art. 6 lit. l) rzeczonego rozporządzenia wynika, że rolnictwo ekologiczne opiera się również na stosowaniu praktyk hodowli zwierząt wzmacniających układ odpornościowy i naturalny system obrony przed chorobami, w tym poprzez zapewnienie regularnego ruchu oraz dostępu do obszarów na otwartej przestrzeni i pastwisk. Poza tym rozporządzenie to zakazuje stosowania organizmów zmodyfikowanych genetycznie w paszy i znacznie ogranicza stosowanie środków ochrony roślin.

57 Nie można zatem twierdzić, że rolnictwo ekologiczne charakteryzuje się jedynie określonym sposobem gospodarowania gruntami i że w związku z tym powód zakazu rozpatrywanego w postępowaniu głównym jest związany wyłącznie z użytkowaniem gruntów rolnych.

58 Szerzej rzecz ujmując, ta metoda rolnicza jest związana z etycznymi metodami produkcji, jak wyjaśniono w istocie w motywie 2 rozporządzenia 2018/848, a w szczególności z warunkami przetrzymywania zwierząt, zarówno pod względem swobody poruszania się i dostępu do przestrzeni zewnętrznej, jak i pod względem gęstości obsady.

59 Podkreślając bowiem kilkakrotnie chęć zapewnienia wysokiego poziomu dobrostanu zwierząt w kontekście rolnictwa ekologicznego, prawodawca Unii zamierzał zwrócić uwagę na okoliczność, że ta metoda produkcji rolnej charakteryzuje się przestrzeganiem zaostrzonych norm w dziedzinie dobrostanu zwierząt we wszystkich miejscach i na wszystkich etapach produkcji, w przypadku których można jeszcze bardziej poprawić ten dobrostan (zob. podobnie wyrok z dnia 26 lutego 2019 r., Uuvre d'assistance aux bêtes d'abattoirs, C-497/17, EU:C:2019:137, pkt 38).

60 W świetle tych wymogów nie można przyjąć, że obornik pochodzący z chowu „przemysłowego" lub chowu „intensywnego" jest dozwolony jako obornik pochodzący z rolnictwa ekologicznego.

61 Wykładnię tę potwierdzają cele rozporządzenia 2018/848.

62 Należy bowiem zauważyć, że produkcja ekologiczna jest – jak wynika z motywu 1 rozporządzenia 2018/848 – ogólnym systemem zarządzania gospodarstwem i produkcji żywności łączącym praktyki najkorzystniejsze dla środowiska i klimatu, wysoki stopień różnorodności biologicznej, ochronę zasobów naturalnych oraz stosowanie wysokich norm dotyczących dobrostanu zwierząt i produkcji, odpowiadających zapotrzebowaniu rosnącej liczby konsumentów na produkty wytwarzane przy użyciu naturalnych środków i procesów.

63 Jak przewiduje art. 4 rozporządzenia 2018/848, ta metoda produkcji ma na celu, ogólnie rzecz biorąc, ochronę środowiska i klimatu, wysoki poziom różnorodności biologicznej, a także utrzymywanie długotrwałej żyzności gleby. Ma ona znacznie przyczyniać się do utrzymania nietoksycznego środowiska, a także przyczyniać się do wysokich norm w zakresie dobrostanu zwierząt oraz w szczególności do zaspokajania potrzeb behawioralnych charakterystycznych dla danego gatunku zwierząt. Ma ona również na celu zachęcanie do stosowania krótkich łańcuchów dostaw i produkcji lokalnej na różnych obszarach Unii, a także zachęcanie do zachowania ras rzadkich lub lokalnych ras zagrożonych wyginięciem.

64 Należy ponadto zadbać o to, by konsumenci mieli pewność, że produkty opatrzone logo produkcji ekologicznej Unii zostały rzeczywiście wyprodukowane zgodnie z najwyższymi standardami, a w szczególności z normami w zakresie ochrony środowiska i dobrostanu zwierząt (zob. podobnie wyrok z dnia 28 lutego 2019 r., C-497/17, Œuvre d'assistance aux bêtes d'abattoirs, EU:C:2019:137, pkt 51).

65 Jak zauważył w istocie rzecznik generalny w pkt 52 i 54 opinii, należy uznać, że uzasadnione oczekiwania konsumentów są chronione, jeżeli obornik wykorzystywany w rolnictwie ekologicznym pochodzi ze źródeł ekologicznych lub – w sytuacji gdy nie jest on wystarczający i wyłącznie w tym przypadku – jeżeli wykorzystywany jest obornik nieekologiczny, lecz nie pochodzi on z chowu przemysłowego.

66 Tak więc odstępstwo umożliwiające wykorzystywanie w szerokim zakresie produktów pochodzących z chowu przemysłowego lub intensywnego byłoby ewidentnie sprzeczne z tymi celami i naruszałoby wymogi spójności oraz zasady etyczne i środowiskowe leżące u podstaw rolnictwa ekologicznego.

67 Należy dodać, że wspomniana wykładnia jest też zgodna z celem realizowanym przez pkt 1.9.3 części I załącznika II do rozporządzenia 2018/848, który zmierza do zapewnienia rolnikom ekologicznym alternatywy dla obornika pochodzącego z chowu ekologicznego, jeżeli nie jest on dostępny, wyłącznie w niezbędnym zakresie i przy jednoczesnym ograniczeniu obecności w tym oborniku niepożądanych pozostałości.

68 W związku z tym należy stwierdzić, że pojęcie „chowu przemysłowego" zawarte w załączniku II do rozporządzenia wykonawczego 2021/1165 nie odpowiada pojęciu „chowu bez gruntów rolnych" i że przewidziany w tym załączniku zakaz obejmuje wszystkie chowy „przemysłowe", a nie tylko chów „bez gruntów rolnych".

69 W świetle powyższych rozważań odpowiedź na pytanie pierwsze brzmi następująco: akapit trzeci załącznika II do rozporządzenia wykonawczego 2021/1165 należy interpretować w ten sposób, iż w odniesieniu do preparatów z mikroorganizmów, które mogą być stosowane w celu poprawy ogólnego stanu gleby lub poprawy dostępności składników pokarmowych w glebie lub w roślinach uprawnych, sformułowanie „zakazane są produkty pochodzące z chowu przemysłowego", którego użyto w tabeli figurującej w tym załączniku, nie jest równoznaczne z zakazem stosowania wyłącznie preparatów pochodzących z chowu „bez gruntów rolnych", mając na uwadze, że zgodnie z tym przepisem nawozy, środki poprawiające właściwości gleby i odżywki, których stosowania w rolnictwie ekologicznym ów załącznik zakazuje, to te, które pochodzą z chowu przemysłowego, a nie tylko te pochodzące z chowu bez gruntów rolnych.

W przedmiocie pytania drugiego

70 Poprzez pytanie drugie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy akapit trzeci załącznika II do rozporządzenia wykonawczego 2021/1165 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, na podstawie którego zakaz stosowania na gruntach ekologicznych nawozów i środków poprawiających właściwości gleby pochodzących od zwierząt „z chowu przemysłowego" dotyczy obornika pochodzącego z chowu z wykorzystaniem systemu podłóg szczelinowych składających się w całości z listew lub z krat i przekraczającego progi określone w załączniku I do dyrektywy OOŚ oraz obornika „z chowu klatkowego przekraczającego" te same progi.

71 Na wstępie należy zauważyć, że o ile pojęcie „chowu przemysłowego" do celów określenia zakresu stosowania tego zakazu powinno, zgodnie z orzecznictwem przytoczonym w pkt 39 niniejszego wyroku, podlegać autonomicznej i jednolitej wykładni, o tyle w obecnym stanie prawa Unii kryteria, które trzeba wziąć pod uwagę w celu ustalenia, czy chów należy zakwalifikować jako „przemysłowy" w rozumieniu załącznika II do rozporządzenia wykonawczego 2021/1165, nie są przedmiotem ogólnych środków harmonizacji.

72 Niemniej jednak z odpowiedzi na pytanie pierwsze wynika, że należy przyjąć taką wykładnię pojęcia „chowu przemysłowego", która prowadzi do wykluczenia – jako alternatywy dla obornika z chowu ekologicznego – obornika pochodzącego z chowu na dużą skalę stosującego metody intensywnej produkcji.

73 W celu ustalenia istnienia takiego chowu analiza istotnych kryteriów powinna być przedmiotem całościowej oceny, przy czym co do zasady to zbiór poszlak będzie świadczyć o istnieniu tego chowu.

74 W tym względzie, jak zauważył rzecznik generalny w pkt 64, 66 i 80 opinii, można wziąć pod uwagę takie kryteria, jak: system chowu zwierząt, umożliwienie im ruchu, ich obsada, a także dostępność gruntów w gospodarstwie hodowlanym, wydajność i jej wpływ na środowisko.

75 Dotyczy to również sposobu żywienia zwierząt, systemów profilaktycznych oraz powszechnego stosowania substancji stymulujących wzrost lub produktywność, hormonów lub podobnych substancji w szczególności w celu kontroli rozmnażania. Zakazane rozporządzeniem 2018/848 prewencyjne stosowanie antybiotyków i stosowanie paszy zawierającej organizmy zmodyfikowane genetycznie także mogą stanowić kryteria dla celów kwalifikacji chowu jako „przemysłowego".

76 W tym względzie należy stwierdzić, że stosowanie klatek, boksów i płaskich podestów z listwami w celu chowu zwierząt jest cechą właściwą dla chowu przemysłowego, podobnie jak stosowanie systemów uniemożliwiających zwierzętom ruch w zakresie 360 stopni lub systemów chowu bez gruntów rolnych.

77 Co się tyczy w szczególności wpływu chowu na środowisko, należy zauważyć, że art. 4 dyrektywy OOŚ przewiduje, iż ocenie oddziaływania na środowisko podlegają przedsięwzięcia wymienione w załączniku I do tej dyrektywy, wśród których znajdują się niektóre „[u]rządzenia do intensywnej hodowli drobiu lub świń".

78 W tym względzie, podobnie jak uczynił to rzecznik generalny w pkt 69 opinii, należy uznać, że przewidziane w tych przepisach dyrektywy OOŚ minimalne kryteria, które dotyczą wprawdzie procedur oceny wpływu na środowisko, mogą jednak służyć jako wskazówki w celu ustalenia, czy dany chów ma charakter przemysłowy.

79 Niemniej jednak w zakresie, w jakim kryteria te odnoszą się do tych względów ilościowych, nie mogą one wystarczyć do zakwalifikowania gospodarstwa jako „chowu przemysłowego", wobec czego w tym celu należy uwzględnić również kryteria jakościowe, takie jak te wymienione w pkt 74–76 niniejszego wyroku.

80 W świetle całości powyższych rozważań odpowiedź na pytanie drugie brzmi następująco: akapit trzeci załącznika II do rozporządzenia wykonawczego 2021/1165 należy interpretować w ten sposób, iż nie stoi on na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, na podstawie którego zakaz stosowania na gruntach ekologicznych nawozów i środków poprawiających właściwości gleby pochodzących od zwierząt „z chowu przemysłowego" dotyczy również obornika pochodzącego z chowu z wykorzystaniem systemu podłóg szczelinowych składających się w całości z listew lub z krat i przekraczającego progi określone w załączniku I do dyrektywy OOŚ oraz obornika z chowu klatkowego przekraczającego te same progi. W celu dokonania takiej kwalifikacji należy jednak oprzeć się na zbiorze poszlak dotyczących przynajmniej ochrony dobrostanu zwierząt, poszanowania różnorodności biologicznej oraz ochrony środowiska i klimatu.

W przedmiocie kosztów

81 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

1) **Akapit trzeci załącznika II do rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) 2021/1165 z dnia 15 lipca 2021 r. zezwalającego na stosowanie niektórych produktów i substancji w produkcji ekologicznej oraz ustanawiającego ich wykazy, przyjętego w celu wykonania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/848 z dnia 30 maja 2018 r. w sprawie produkcji ekologicznej i znakowania produktów ekologicznych i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 834/2007**

   należy interpretować w ten sposób, że:

   w odniesieniu do preparatów z mikroorganizmów, które mogą być stosowane w celu poprawy ogólnego stanu gleby lub poprawy dostępności składników pokarmowych w glebie lub w roślinach uprawnych, sformułowanie „zakazane są produkty pochodzące z chowu przemysłowego", którego użyto w tabeli figurującej w tym załączniku, nie jest równoznaczne z zakazem stosowania wyłącznie preparatów pochodzących z chowu „bez gruntów rolnych", mając na uwadze, że zgodnie z tym przepisem nawozy, środki poprawiające właściwości gleby i odżywki, których stosowania w rolnictwie ekologicznym ów załącznik zakazuje, to te, które pochodzą z chowu przemysłowego, a nie tylko te pochodzące z chowu bez gruntów rolnych.

2) **Akapit trzeci załącznika II do rozporządzenia wykonawczego 2021/1165**

   należy interpretować w ten sposób, że:

   nie stoi on na przeszkodzie uregulowaniu krajowemu, na podstawie którego zakaz stosowania na gruntach ekologicznych nawozów i środków poprawiających właściwości gleby pochodzących od zwierząt „z chowu przemysłowego" dotyczy również obornika pochodzącego z chowu z wykorzystaniem systemu podłóg szczelinowych składających się w całości z listew lub z krat i przekraczającego progi określone w załączniku I do dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/92/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko, zmienionej dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/52/UE z dnia 16 kwietnia 2014 r., oraz obornika z chowu klatkowego przekraczającego te same progi. W celu dokonania takiej kwalifikacji należy jednak oprzeć się na zbiorze poszlak dotyczących przynajmniej ochrony dobrostanu zwierząt, poszanowania różnorodności biologicznej oraz ochrony środowiska i klimatu.

Podpisy